

Suma pieniężna przyznawana z tytułu przewlekłości postępowania

Kwestia przewlekłości postępowania i konsekwencji prawnych z nią związanych jest w ostatnich latach szeroko rozważana w literaturze prawniczej za sprawą ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. o skardze na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu przygotowawczym prowadzonym lub nadzorowanym przez prokuratora i postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki (poniżej określana jako: ustawa o skardze)¹. Ustawa ta stanowi wyraz realizacji art. 45 ust. 1 Konstytucji RP dotyczącego prawa do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd, a także międzynarodowych zobowiązań państwa polskiego, w tym w szczególności wpływających z art. 6 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności (zwanej dalej Konwencją), odnoszącego się do

¹ Dz. U. Nr 179, poz. 1843 z późn. zm. Numery artykułów powoływane poniżej bez wskazania aktu prawnego są przepisami tej ustawy. Objęcie regulacją ustawy także postępowania przygotowawczego (w drodze nowelizacji z 20.02.2009 r. obowiązującej od 1.05.2009 r.) czyni zadość postulatowi zgłaszanym w tym zakresie w literaturze przedmiotu (W. Jasiński, M. Kuźma, *Realizacja zasady szybkości w postępowaniu przygotowawczym*, „Prokuratura i Prawo” 2008, nr 10, s. 61–62).

gwarancji rzetelnego procesu sądowego, w tym rozpoznania sprawy w rozsądnym terminie². Często też bezpośredniego impulsu dla przygotowania projektu wspomnianej powyżej ustawy upatruje się w wydaniu przez Europejski Trybunał Praw Człowieka w Strasburgu (dalej powoływany jako ETPCz) wyroku w sprawie Kudła przeciwko Polsce³. Kilka lat funkcjonowania w polskim porządku prawnym wspomnianej powyżej ustawy o skardze skłania do refleksji dotyczącej praktyki jej stosowania, zwłaszcza w kontekście uznawania przez sądy roszczeń stron wywodzonych na bazie zbyt długo trwających postępowań.

W ramach ustawy o skardze ustawodawca przewidział, że w przypadku uwzględnienia tejże skargi sąd stwierdza, iż w postępowaniu, którego skarga dotyczy, nastąpiła przewlekłość postępowania. Ponadto, według pierwotnego brzmienia tekstu ustawy, sąd rozpoznający skargę na przewlekłość mógł na żądanie skarżącego zalecić podjęcie odpowiednich czynności w wyznaczonym terminie przez sąd rozpoznający sprawę co do istoty (art. 12 ust. 3), a także przyznać od Skarbu Państwa, a w przypadku skargi na przewlekłość postępowania prowadzonego przez

² Fakt istnienia szeregu negatywnych następstw przewlekłości postępowania i konieczności przeciwdziałania im nie budzi zresztą wątpliwości w literaturze przedmiotu (zob. A. Siemaszko, *Dostęp do sądu a przewlekłość postępowania*, „Jurysta” 1999, nr 1, s. 3–7).

³ Wyrok z 26.10.2000 r., skarga nr 30210/96. Tak: M. Sykulska, *Prawo do skutecznego środka odwoławczego na przewlekłość postępowania – skutki wyroku Kudła przeciwko Polsce dla polskiego prawa i praktyki*, „Gdańskie Studia Prawnicze” 2005, t. XIII, s. 390–394. Autorka podkreśla w tym kontekście także znaczenie art. 13 Konwencji.

komornika – od komornika, odpowiednią sumę pieniężną w wysokości nieprzekraczającej 10 000 złotych (art. 12 ust. 4). W ramach tego modelu wydanie przez sąd wskazanych zaleceń oraz przyznanie odpowiedniej sumy pieniężnej miało zatem charakter fakultatywny („sąd może”) i było uzależnione od złożenia stosownego wniosku w tym przedmiocie przez skarżącego. Praktyka orzecznicza sądów, zwłaszcza w tym ostatnim przypadku, to jest w odniesieniu do roszczeń finansowych stron, spotkała się z negatywną oceną zarówno ze strony przedstawicieli doktryny, jak i rządu. Sądy w większości przypadków oddalały bowiem żądania stron dotyczące zasądzenia określonej kwoty pieniężnej bądź też przyznawały sumy wręcz symboliczne, rzędu 100 czy 200 zł⁴. W ramach krytyki takiej linii orzeczniczej uznano, że potrzebne jest zwiększenie efektywności instytucji skargi na przewlekłość postępowania, aby mogła ona stanowić skuteczny środek krajowy w rozumieniu art. 13 Konwencji. W związku z tym przygotowany został projekt zmiany ustawy o skardze, gdzie przewidziano obligatoryjne zasądzanie odpowiedniej sumy pieniężnej w razie zgłoszenia dotyczącego jej żądania przez skarżącego i uwzględnienia skargi, a także określono minimalną wysokość tej kwoty na 2000 zł oraz podwyższono jej maksymalny

⁴ W literaturze przedmiotu zgłaszano postulaty, aby zasądzenie sumy pieniężnej było obowiązkowe w przypadku stwierdzenia przewlekłości (M. Kłopocka, *Skarga na przewlekłość w postępowaniu sądowym (ze szczególnym uwzględnieniem przepisów postępowania karnego)*, [w:] *Nowa kodyfikacja prawa karnego*, t. 19, red. L. Bogunia, Wrocław 2006, s. 166).

próg do 20 000 zł⁵. Rozwiązania te zostały przyjęte w toku prac parlamentarnych⁶. Zgodnie z obecnym brzmieniem art. 12 ust. 4, uwzględniając skargę, sąd na żądanie skarżącego przyznaje od Skarbu Państwa, a w przypadku skargi na przewlekłość postępowania prowadzonego przez komornika – od komornika, sumę pieniężną w wysokości od 2000 zł do 20 000 zł. Wobec jednoznacznego sformułowania tego unormowania nie powinno budzić wątpliwości, że w razie uwzględnienia skargi i podniesienia stosownego żądania przez skarżącego sąd zobligowany jest do zasądzenia sumy pieniężnej („sąd przyznaje”)⁷. Inna rzecz, że wysokość żądanej kwoty podlegać będzie ocenie sądu, z tym zastrzeżeniem, że obecnie zasądzona suma nie może być niższa niż 2000 zł. Z drugiej strony sąd nie będzie mógł uwzględnić żądania w części przewyższającej 20 000 zł. Takie rozwiązanie ustawowe nie wyjaśnia jednak wszystkich problemów wiążących

⁵ Projekt ustawy nowelizującej i jego uzasadnienie w druku sejmowym nr 1281 z 30.10.2008 r., opublikowanym na www.sejm.gov.pl. Należy zauważyć, że pojawia się tam pewna nieścisłość, ponieważ w treści projektu ustawy w art. 1 pkt 9 zapisano, że suma pieniężna ma się mieścić w przedziale od 2000 zł do 20 000 zł, podczas gdy w uzasadnieniu do tej ustawy zmieniającej jest mowa o sumie pieniężnej w kwocie od 2000 zł do 15000 zł.

⁶ Na mocy ustawy z dnia 20 lutego 2009 r. o zmianie ustawy o skardze na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki, obowiązującej od 1.05.2009 r.

⁷ Tak też m.in. J. Kasiński, *Skarga na przewlekłość postępowania przygotowawczego – wybrane zagadnienia*, „Palestra” 2009, nr 11–12, s. 55; M. Małek, *Skarga strony na przewlekłość postępowania – nowe przepisy*, „Nowa Currenda” 2009, nr 3, s. 79; W. Szydło, [w:] *Skarga na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki. Komentarz*, red. J. Skorupka, Warszawa 2010, s. 226.

się z ową sumą, a podnoszonych jeszcze przed nowelizacją ustawy. Nadal bowiem sporny pozostaje charakter prawny tej sumy, czynników, jakie powinny być brane pod uwagę przy decydowaniu przez sąd o jej wysokości, odsetek, a także kwestia ewentualnego zaliczania wspomnianej sumy na poczet zadośćuczynienia bądź odszkodowania przyznanego w toku odrębnego procesu.

Odnosząc się do tych zagadnień, zauważyć należy różnorodność koncepcji dotyczących charakteru prawnego omawianej sumy pieniężnej zgłaszanych w literaturze przedmiotu. Najmniej licznie zdaje się być reprezentowany pogląd, w ramach którego kwalifikuje się tę sumę pieniężną jako odszkodowanie⁸. Z reguły bowiem wyrażane jest stanowisko przeciwne, w myśl którego przyznawana przez sąd skarżącemu suma pieniężna z tytułu przewlekłości postępowania nie stanowi odszkodowania, nie ma bowiem na celu naprawiania uszczerbków majątkowych⁹. Jednakże

⁸ M. Małek, *Skarga strony...*, s. 79; J. Przybylska, *Odpowiedzialność państwa za przewlekłość postępowania sądowego w sprawach cywilnych*, „Rejent” 2004, nr 9, s. 83–85; J. Chałas, *Sposób na przyspieszenie postępowań sądowych*, „Rzeczpospolita” z 17.09.2004 r.

⁹ K. Gonera, *Przewlekłość postępowania w sprawach cywilnych*, „Przegląd Sądowy” 2005, nr 11–12, s. 13 i s. 36; M. Romańska, *Skarga na przewlekłość postępowania sądowego*, „Przegląd Sądowy” 2005, nr 11–12, s. 72; M. Zbrojewska, *Skarga na przewlekłość postępowania sądowego*, „Palestra” 2004, nr 11–12, s. 29; W. Szydło, [w:] *Skarga...*, s. 224; J.J. Skoczylas, *Odpowiedzialność za szkody wyrządzone przez władzę publiczną*, Warszawa 2005, s. 299; M. Krakowiak, *Skarga o stwierdzenie przewlekłości postępowania egzekucyjnego*, „Przegląd Prawa Egzekucyjnego” 2005, nr 1–6, s. 32; M. Michalska, *Skarga o stwierdzenie przewlekłości postępowania egzekucyjnego*, „Przegląd Prawa Egzekucyjnego” 2007, nr 12, s. 14; P. Górecki, S. Stachowiak, P. Wiliński, *Skarga na*

już głosy co do tego, czym w istocie z prawnego punktu widzenia jest ta suma, są diametralnie zróżnicowane. Niektórzy autorzy upatrują tu specyficznej formy zadośćuczynienia¹⁰. Przykładowo K. Gonera wskazuje, że jest to swoiste zadośćuczynienie pieniężne, podnosząc, że chodzi tu o pewną formę naprawienia krzywdy niemajątkowej w postaci zrekompensowania negatywnych przeżyć wynikających z długotrwałego postępowania sądowego. Zastrzega jednak przy tym, że nie jest to zadośćuczynienie za krzywdę niemajątkową „w czystej postaci”, niemniej jednak charakter tej sumy zdaniem powołanej autorki bliższy jest zdecydowanie zadośćuczynieniu, a nie odszkodowaniu, w szczególności z uwagi na to, iż zasądzana jest ona w głównej mierze ze

przewlekłość postępowania sądowego. Komentarz, Warszawa 2007, s. 79 (zdaniem tych autorów przeciwko przyjęciu, że celem omawianej kwoty jest wyrównanie szkody wynikającej z przewlekłości, przemawia przede wszystkim zakreszenie przez ustawodawcę jej górnej granicy).

- ¹⁰ P. Górecki, S. Stachowiak, P. Wiliński, *Skarga na przewlekłość postępowania sądowego. Komentarz...*, s. 79; *iidem*, *Skarga na przewlekłość postępowania sądowego*, [w:] *Problemy stosowania prawa sądowego. Księga ofiarowana Profesorowi Edwardowi Skrętowiczowi*, red. J. Nowicki, Lublin 2007, s. 431; M. Romańska, *Skarga...*, s. 72; J. Kremis, [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. E. Gniewek, Warszawa 2006, s. 695; A. Olejniczak [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. III. *Zobowiązania. Część ogólna*, red. A. Kidyba, Warszawa 2010, s. 379; zob. też post. SA we Wrocławiu z 24.06.2005 r., II S 13/05, OSA 2005, nr 10, poz. 72. Tak też, jak się wydaje, Z. Cichoń, który wspomina w tym kontekście o „swojego rodzaju odszkodowaniu za szkody moralne” (Z. Cichoń, *Krajowa skarga na brak rozpatrzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki jako środek wyczerpujący postępowanie krajowe przed złożeniem skargi do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka na nierozpatrzenie sprawy w rozsądnym terminie*, „Palestra” 2005, nr 9–10, s. 147).

względu na negatywne emocje wiążące się z przewlekłością postępowania¹¹. Jako „swoiste zadośćuczynienie” traktuje też omawianą sumę E. Bagińska, wskazując, że na jej specyfikę składa się to, że z jednej strony jest ona formą satysfakcji majątkowej dla strony, której podstawowe prawo zostało naruszone, a z drugiej strony niesie ze sobą pewien element prewencyjno-dyscyplinujący sąd, względnie komornika, który dopuścił się przewlekłości, z uwagi na to, że wypłaty tej sumy dokonuje tenże sąd lub komornik¹². Nieco odmiennie kwestię tę postrzega W. Szydło, także kwalifikujący omawianą kwotę jako szczególną formę zadośćuczynienia. Autor ten podnosi bowiem, że suma ta pełni w pierwszym rzędzie funkcję kompensacyjną, co ma wynikać z tego, że celem ustawy o skardze jest przede wszystkim ochrona prawa jednostki do rozpoznania jej sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki i zrekompensowanie jej uszczerbków wynikających z przewlekłości postępowania, natomiast dolegliwość dla Skarbu Państwa lub komornika wiążąca się z koniecznością wypłacenia wspomnianej sumy nie odgrywa tu pierwszoplanowej roli¹³.

¹¹ K. Gonera, *Przewlekłość...*, s. 13 i s. 36.

¹² E. Bagińska, [w:] *System Prawa Administracyjnego*, t. 12, *Odpowiedzialność odszkodowawcza w administracji*, red. R. Hauser, Z. Niewiadomski, A. Wróbel, Warszawa 2010, s. 355–356; *eadem*, *Odpowiedzialność odszkodowawcza za wykonywanie władzy publicznej*, Warszawa 2006, s. 373 (choć należy zauważyć, że w tym ostatnim przypadku autorka zamiennie posługuje się pojęciem „swoistego zadośćuczynienia” i „szczególnego rodzaju odszkodowania”).

¹³ W. Szydło, [w:] *Skarga...*, s. 223. Autor ten podnosi, że ustawa o skardze zakłada dwutorowość reakcji na zaistniałą przewlekłość, przewidując z jednej strony mechanizmy mające na celu przyspieszenie biegu postępowania

Elementami znamionnymi dla sumy pieniężnej określonej w art. 12 ust. 4 ustawy o skardze są, zdaniem powoływanego autora, jej ustawowo ograniczony wymiar oraz odwrócony ciężar dowodu w toku jej dochodzenia. Podkreśla on także szczególny sposób jej wypłacania, jak również to, że w postępowaniu w przedmiocie skargi nie ma miejsca sformalizowane postępowanie dowodowe co do zaistniałej szkody czy krzywdy. Te dwie ostatnie okoliczności przemawiają zdaniem W. Szydło za tym, że powoływana suma stanowi sposób przynajmniej częściowego naprawienia krzywdy doznanej przez skarżącego¹⁴.

Na tle powyżej poczynionych spostrzeżeń należy zwrócić uwagę na to, że w literaturze przedmiotu pojawiła się również koncepcja, którą można określić mianem mieszanej, łącząca w sobie do pewnego stopnia dotąd zaprezentowane stanowiska. Mianowicie występująca z taką propozycją A. Laskowska stwierdza,

w postaci zaleceń wiążących sąd rozpoznający sprawę, a z drugiej strony mechanizm kompensacyjny – sumę pieniężną dla skarżącego. Zdaniem tego autora nieuprawnione jest wnioskowanie z charakteru pierwszego z tych mechanizmów odnośnie do charakteru drugiego z nich (przez co kwestionuje on zasadność poglądu SN, w ramach którego akcentuje się to, że omawiana suma pieniężna ma charakter sankcji dla Skarbu Państwa z tytułu wadliwej organizacji wymiaru sprawiedliwości; zob. post. SN z 6.01.2006 r., III SPP 154/05, OSNP 2006, nr 21–22, poz. 342).

¹⁴ W. Szydło, [w:] *Skarga...*, s. 224. Przyjęcie odwróconego ciężaru dowodu ma tu wynikać z analizy orzecznictwa ETPCz, który wskazał, że istnieje silne domniemanie, iż nadmiernie długie postępowanie powoduje wyrządzenie krzywdy; może być ono obalone przy należytych uzasadnieniu takiego stanowiska przez sąd krajowy (por. wyr. w spr. Scordino p-ko Włochom z 29.03.2006 r., skarga nr 36813/97).

że przewlekłość postępowania może prowadzić do powstania bądź szkody majątkowej, bądź też niemajątkowej (krzywdy), a skoro ustawodawca nie określił, czy suma z art. 12 ust. 4 ustawy o skardze może być przyznana z uwagi na jedną z nich, to uznać należy, że możliwe jest jej zasądzenie zarówno w przypadku wystąpienia szkody majątkowej, jak i krzywdy. Czynnikiem przesądzającym o tym, jakie przesłanki odpowiedzialności powinien brać tu pod uwagę sąd – dotyczące odszkodowania czy zadośćuczynienia – powinno być zdaniem wspomnianej autorki to, jak uzasadniła swoje żądanie strona skarżąca¹⁵. Z kolei inni autorzy dla określenia sumy z art. 12 ust. 4 ustawy o skardze posługują się pojęciem „rekompensaty finansowej” za przewlekłość postępowania¹⁶, co wynika niewątpliwie z tego, że taki właśnie termin pojawia się w uzasadnieniu ustawy. Nie wyjaśnia on jednak zbyt wiele w kwestii charakteru prawnego tej sumy. Pojawia się także stanowisko, zgodnie z którym sumę wskazaną

¹⁵ A. Laskowska, *Przyznanie odpowiedniej sumy pieniężnej wskutek uwzględnienia skargi na przewlekłość postępowania egzekucyjnego*, „Przegląd Prawa Egzekucyjnego” 2007, nr 9, s. 30–31.

¹⁶ I. Wrońska, *Przewlekłość postępowania sądowego*, „Jurysta” 2005, nr 5, s. 11; P. Dzieńis, *Odpowiedzialność cywilna władzy publicznej*, Warszawa 2006, s. 277; M. Zbrojewska, *Skarga...*, s. 29; M. Krakowiak, *Skarga...*, s. 29; podobnie J. Kasiński, który zamiennie posługuje się pojęciem „pieniężnego wynagrodzenia” dla skarżącego w związku z wystąpieniem zwłoki oraz „rekompensaty” dla strony, której prawo do rozpoznania sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki zostało naruszone (J. Kasiński, *Skarga...*, s. 56); pojęcia „rekompensata” używa też: M. Babiak, *Skarga na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki*, „Radca Prawny” 2005, nr 3, s. 44.

w art. 12 ust. 4 kwalifikuje się jako swoistą nawiązkę¹⁷. Do koncepcji posługiwania się takim terminem należy jednak odnieść się krytycznie, jest on bowiem obcy dla prawa cywilnego, stanowi wyraźne zapożyczenie pojęciowe z zakresu kodeksu karnego, co nie wydaje się być uprawnione wobec braku wskazania przez ustawodawcę jakiegokolwiek korelacji pomiędzy omawianą sumą zasądzaną z tytułu przewlekłości postępowania a karnoprawną nawiązką. Stosunkowo licznie reprezentowany jest natomiast pogląd traktujący sumę pieniężną określoną w art. 12 ust. 4 ustawy o skardze jako instytucję zupełnie odrębną od odszkodowania i zadośćuczynienia, nieprzystającą do żadnego z tych pojęć znanych polskiemu kodeksowi cywilnemu, funkcjonującą tylko na gruncie ustawy o skardze¹⁸. Zasadniczo dla poparcia takiego punktu widzenia zgłasza się dwa argumenty. Po pierwsze podnosi się, że ustawodawca nie posłużył się tu łatwym do zastosowania terminem odszkodowania lub zadośćuczynienia. Po drugie wskazuje się, iż wniosek taki wypływa ze sposobu zredagowania art. 15 ustawy o skardze. Skoro bowiem na gruncie tego przepisu

¹⁷ G. Bieniek, [w:] *Komentarz do kodeksu cywilnego. Księga trzecia. Zobowiązania*, t. 1, red. G. Bieniek, Warszawa 2005, s. 286–287 i s. 328; J.J. Skoczylas, *Odpowiedzialność...*, s. 299.

¹⁸ A. Góra-Błaszczkowska, *Skarga na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki*, „Monitor Prawniczy” 2005, nr 11, s. 537; Z. Banaszczyk, [w:] *Kodeks cywilny*, t. I, *Komentarz do artykułów 1–449*¹¹, red. K. Pietrzykowski, Warszawa 2008, s. 1286–1287; *idem*, [w:] *System Prawa Prywatnego*, t. 6, *Prawo zobowiązań – część ogólna*, red. A. Olejniczak, Warszawa 2009, s. 841; post. SO w Słupsku z 18.11.2004 r., IV S 1/04, niepubl.

dopuszcza się, by strona, której skarga na przewlekłość została uwzględniona, mogła dochodzić w odrębnym postępowaniu naprawienia szkody wynikającej ze stwierdzonej przewlekłości od Skarbu Państwa albo solidarnie od Skarbu Państwa i komornika, to tym samym ma to implikować przyjęcie, że sumy pieniężnej określonej w art. 12 ust. 4 ustawy o skardze nie traktował ustawodawca jako kwoty o charakterze kompensacyjnym, zaliczanej na poczet odszkodowania¹⁹.

Jak się wydaje, *de lege lata* najbardziej właściwe jest uznanie, że omawiana suma pieniężna stanowi kategorię *sui generis*, przewidzianą przez ustawodawcę na gruncie ustawy o skardze, odrębną zarówno od odszkodowania, jak i zadośćuczynienia czy nawiązki (na nieadekwatność używania tego ostatniego terminu wskazano już powyżej). Przede wszystkim zauważyć bowiem należy, że ustawodawca nie posługuje się terminami, których zazwyczaj używa, chcąc wskazać na taki charakter danej kwoty, której określony podmiot może dochodzić. Nie stanowi tu bowiem ani o „odszkodowaniu” czy „naprawieniu szkody”, ani też o „zadośćuczynieniu”, a przecież czyni tak odpowiednio np. w art. 24 k.c., w przepisach k.c. dotyczących odpowiedzialności z tytułu czynów niedozwolonych. Z reguły ustawodawca wskazuje też, że w przypadku odszkodowania konieczne jest wystąpienie szkody, a także określa, co się na tę szkodę składa (art. 361 § 2 k.c., art. 444 § 1 zd. 1 k.c., art. 788 k.c., art. 849 § 1 k.c. itd.), natomiast w odniesieniu do zadośćuczynienia wyraźnie stanowi, że przysługuje

¹⁹ Z. Banaszczyk, [w:] *Kodeks cywilny...*, s. 1286; *idem*, [w:] *System...*, s. 841.

ono w razie wystąpienia krzywdy (np. art. 417² k.c., art. 445 § 1 k.c. czy art. 448 k.c.). Należy zauważyć, że w art. 12 ust. 4 ustawy o skardze ustawodawca nie używa żadnego z tych znamienych terminów, nie stanowi również, jakoby suma pieniężna wskazana w tym przepisie miała być przyznawana celem naprawienia szkody bądź zadośćuczynienia za krzywdę doznaną przez skarżącego. Nie wynika to też z brzmienia całej ustawy. Należy tu zwłaszcza wskazać na treść art. 6, gdzie wskazane zostały wymagania formalne skargi na przewlekłość. Odnosnie do omawianej sumy stanowi się tam jedynie, że w skardze można zawrzeć żądanie jej zasądzenia, ale już nie wymaga się wykazywania poniesionej szkody bądź krzywdy (art. 6 ust. 3). Jeśli zestawić to z brzmieniem art. 6 ust. 2 tej ustawy, gdzie ustawodawca wyraźnie stanowi, że już żądaniu stwierdzenia przewlekłości postępowania w sprawie, której skarga dotyczy, musi towarzyszyć przytoczenie okoliczności uzasadniających to żądanie, uznać należy, że w odniesieniu do żądania sumy z art. 12 ust. 4 ustawy nie stawia wymogu wykazywania jakiegokolwiek uszczerbku i jego rozmiarów. Za wnioskiem takim zdaje się także przemawiać charakter i cel ustawy o skardze. Żądanie stwierdzenia przewlekłości postępowania może być połączone z żądaniem wydania zaleceń sądowi lub prokuratorowi zajmującemu się przedmiotową sprawą oraz z żądaniem zasądzenia sumy z art. 12 ust. 4 tej ustawy – żądania te stanowią trójelementowy mechanizm mający w swym założeniu maksymalne stymulowanie przyspieszenia postępowania w sprawie. Na taki charakter tej sumy wskazuje też fakt, że jej wypłaty ma dokonywać, ogólnie rzecz ujmując, ten organ, w ramach którego

działalności doszło do przewlekłości postępowania (zob. art. 12 ust. 5 i 6). Dla skarżącego z jednej strony oznacza to wdrożenie skutecznego instrumentu przyspieszającego dalszy tok postępowania w jego sprawie, a z drugiej – łagodzi wydzźwięk dotychczasowej opieszałości sądu, prokuratury bądź komornika. Ponadto za tym, że suma z art. 12 ust. 4 ustawy nie ma charakteru odszkodowania ani zadośćuczynienia, przemawia także i to, iż w art. 15 ustawy ustawodawca stanowi, że strona, której skargę na przewlekłość uwzględniono, może w odrębnym postępowaniu dochodzić odszkodowania lub zadośćuczynienia (dopiero tu, a nie w ramach skargi na przewlekłość). Z kolei jeśli tej skargi nie wniosła, to również może ona w postępowaniu cywilnym dochodzić naprawienia szkody wynikłej z przewlekłości (art. 16). W tych dwóch ostatnich przypadkach strona będzie związana odpowiednimi przepisami k.c. i k.p.c., w związku z czym będzie zobligowana do wykazania przesłanek odpowiedzialności, w tym wystąpienia po jej stronie określonego uszczerbku majątkowego bądź niemajątkowego.

Niewiele w kwestii ustalenia charakteru prawnego sumy z art. 12 ust. 4 ustawy o skardze pomóc może analiza rozwiązań prawnych przyjętych w tym zakresie w innych państwach. Są one bowiem bardzo zróżnicowane, np. w prawie hiszpańskim wchodzi tu w grę odszkodowanie uzależnione od wystąpienia rzeczywistej szkody²⁰, natomiast w prawie włoskim przewiduje się wyrównanie uszczerbków zarówno o charakterze materialnym,

²⁰ M. Sykulska, *Prawo...*, s. 397.

jak i moralnym²¹. Podobnie mało wskazówek w tej kwestii dostarcza praktyka orzecznicza ETPCz, albowiem trybunał ten zdaje się nie oddzielać od siebie pojęć „odszkodowanie” i „zadośćuczynienie” z taką precyzją, jak się to czyni na łamach polskiej literatury przedmiotu²².

Dyskusyjny i niedookreślony przez ustawodawcę charakter prawny omawianej sumy pieniężnej skłania przedstawicieli doktryny do wysuwania postulatu interwencji legislacyjnej w tym zakresie²³. Jednoznaczne uregulowanie tej kwestii przez ustawodawcę *de lege ferenda* wydaje się być pożądane, zwłaszcza wobec faktu, że występujące tu różnicowanie poglądów często wpływa w znacznym stopniu na dywersyfikację zapatrywań odnośnie do dalszych kwestii o doniosłym znaczeniu praktycznym, w tym przede wszystkim tego, jakie okoliczności powinny być brane pod uwagę przez sąd przy określaniu wysokości sumy przyznawanej

²¹ M. Sykulska określa to świadczenie jako „zadośćuczynienie” (M. Sykulska, *Prawo...*, s. 399), inni autorzy posługują się tu pojęciem „odszkodowania” (M. Krakowiak, *Skarga...*, s. 32; M. Babiak, *Skarga...*, s. 39).

²² Na tym tle M. Romańska wskazuje, że ETPCz stosuje zamiennie termin „odpowiednia suma pieniężna” i „odszkodowanie”, ale przy zasądzaniu tej kwoty niejednokrotnie bierze pod uwagę takie czynniki, które właściwie mają znaczenie dla określania wysokości zadośćuczynienia za krzywdę (M. Romańska, *Skarga...*, s. 70).

²³ A. Pietryka, [w:] P. Kładoczny, A. Pietryka, M. Bernatt, B. Grabowska, *Skarga na przewlekłość postępowania. Komentarz do ustawy o skardze na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu przygotowawczym prowadzonym lub nadzorowanym przez prokuratora i postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki*, Warszawa 2010, s. 145.

skarżącemu z tytułu przewlekłości postępowania oraz problematyki ewentualnego zaliczania tej sumy na poczet zadośćuczynienia bądź odszkodowania dochodzonego w ramach odrębnego postępowania (por. art. 15 ustawy o skardze).

W odniesieniu do czynników determinujących wysokość sumy pieniężnej wskazanej w art. 12 ust. 4 ustawy o skardze za- uważać należy, że ustawodawca w ramach wspomnianego przepisu pomija tę kwestię milczeniem. Zakreśla bowiem jedynie jej wysokości graniczne (od 2000 zł do 20 000 zł), stanowiąc przy tym, że przyznanie wskazanej sumy jest możliwe tylko w razie uwzględnienia przez sąd skargi na przewlekłość oraz zgłoszenia stosownego żądania przez skarżącego. Z powyższego może być wyciągnięty wniosek, że pominięcie to jest celowe, to znaczy, że ustawodawca uznał, iż wskazał należycie miarodajne tu czynniki w art. 2 ust. 2 ustawy o skardze. Sąd powinien brać je pod rozagę zarówno przy ustalaniu, czy w ogóle może być w danym przypadku mowa o przewlekłości postępowania, jak i – w razie twierdzącej odpowiedzi na to pytanie – także w trakcie określania wysokości sumy należnej z tego tytułu skarżącemu²⁴. Reprezentowane są również poglądy odmienne, stanowiące zazwyczaj konsekwencję stanowisk poszczególnych autorów odnośnie do charakteru omawianej sumy pieniężnej. Mianowicie ci, którzy upatrują w niej specyficznej postaci zadośćuczynienia, wskazują z reguły, że skarżący powinien określić wysokość żądanej przez

²⁴ A. Pietryka, [w:] P. Kładoczny, A. Pietryka, M. Bernatt, B. Grabowska, *Skarga na przewlekłość...*, s. 135.

siebie sumy, przytoczyć okoliczności faktyczne uzasadniające to żądanie oraz wskazać, że na skutek przewlekłe prowadzonego postępowania została mu wyrządzona krzywda²⁵. Podobne stanowisko w tej kwestii zajmuje A. Góra-Błaszczkowska, która co prawda opowiada się za samoistnym charakterem sumy z art. 12 ust. 4 ustawy o skardze, odrębnym od odszkodowania i zadośćuczynienia, a mimo to wskazuje jednocześnie, że sąd musi tu jednak brać pod uwagę, czy strona poniosła jakąkolwiek szkodę (krzywdę), której zaistnienie i rozmiar musi być przez nią wykazany. Dopiero w razie ustalenia przez sąd takiego uszczerbku możliwe jest zasądzenie sumy pieniężnej. Autorka ta podnosi przy tym, że możliwe są przypadki, w których pomimo wystąpienia przewlekłości postępowania strona nie będzie ponosić żadnej szkody, a co za tym idzie, sąd, uznając skargę za uzasadnioną, będzie mógł jednocześnie oddalić żądanie zasądzenia odpowiedniej sumy pieniężnej²⁶. Jak się jednak wydaje, stawianie

²⁵ M. Romańska, *Skarga...*, s. 73. Autorka podniosła przy tym także, że sąd powinien zasądzić odpowiednią sumę na rzecz skarżącego, jeżeli krzywda doznana przez tego ostatniego w wyniku przedłużającego się postępowania „nie może być dostatecznie skompensowana przez stwierdzenie, że w postępowaniu doszło do nieuzasadnionej zwłoki i usunięta środkami, które sąd nakazał zastosować w sprawie”. Należy jednak mieć na uwadze, że pogląd ten wypowiedziany został przed nowelizacją ustawy o skardze z 2009 r., wprowadzającą obligatoryjność zasądzenia omawianej sumy. Por. też post. SN z 6.02.2006 r., III SPP 163/05, OSNP 2007, nr 5–6, poz. 87; post. SA we Wrocławiu z 24.06.2005 r., II S 13/05, OSA 2005, nr 10, poz. 72.

²⁶ A. Góra-Błaszczkowska, *Skarga...*, s. 538. Pogląd ten podzielają P. Górecki, S. Stachowiak, P. Wiliński, traktujący sumę z art. 12 ust. 4 ustawy

wymogu udowodnienia przez skarżącego rozmiarów doznanego przez niego uszczerbku jest nie tylko sprzeczne – jak już wykazano powyżej – z brzmieniem przepisów ustawy o skardze (która wymogu takiego nie stawia), lecz także z odnośnym orzecznictwem ETPCz. Skoro bowiem trybunał ten stwierdził, jak już wspomniano, że istnieje silne domniemanie, iż nadmiernie długie postępowanie powoduje wyrządzenie krzywdy, które może być obalone przy należytych uzasadnieniu takiego stanowiska przez sąd krajowy, to tym samym zdjął ciężar dowodu w tym zakresie ze skarżącego. Zatem w ocenie ETPCz to nie skarżący ma wykazywać fakt poniesienia określonego uszczerbku i jego rozmiary, lecz ciężar wykazania, że uszczerbek taki nie powstał, obciąża podmiot wykonujący władztwo publiczne, jeśli kwestionuje on zasadność roszczeń skarżącego w tym zakresie.

Ponadto zauważyć należy, że zwolennicy uznawania omawianej sumy za swoiste zadośćuczynienie wskazują na celowość brania pod uwagę przez sąd przy określaniu jej wysokości także takich czynników, jak okoliczności faktyczne i prawne sprawy, w tym czas trwania przewlekłości w danym przypadku, jej przyczyny (włącznie z wpływem strony na jej powstanie), a także charakter postępowania i dolegliwość stosowanych wobec strony w sprawach karnych środków procesowych, zwłaszcza środków

o skardze jako specyficzną formę zadośćuczynienia (P. Górecki, S. Stachowiak, P. Wiliński, *Skarga na przewlekłość postępowania sądowego. Komentarz...*, s. 80).

przymusu²⁷. Inni autorzy wskazują z kolei, że przesądzające znaczenie przyznać tu należy, z uwagi na cel ustawy, ustalonemu w danej sprawie stanowi przewlekłości – im dłuższa i bardziej rażąca jest w danym przypadku przewlekłość, tym suma przyznana przez sąd z tego tytułu powinna być wyższa²⁸. Reprezentowany jest także pogląd, w myśl którego przy określaniu wysokości sumy pieniężnej z art. 12 ust. 4 ustawy o skardze należy brać pod uwagę przede wszystkim, obok czynnika czasu stwierdzonej przewlekłości, także znaczenie danej sprawy dla skarżącego. Oprócz tego podkreśla się rolę sposobu zachowania samego skarżącego w toku postępowania²⁹. Z kolei w orzecznictwie sądowym szczególny nacisk kładziony jest w tym kontekście m.in. na charakter sprawy³⁰, wartość przedmiotu sporu³¹ oraz terminowość działań sądu³².

Zauważyć należy, że wobec dopuszczenia przez ustawodawcę możliwości wielokrotnego występowania w tej samej sprawie ze skargą na przewlekłość przy zachowaniu odpowiednich odstępów czasowych pomiędzy kolejnymi skargami (art. 14 ustawy) rodzi się także wątpliwość, czy przy kolejnej skardze należy odejmować to, co skarżący uzyskał już wcześniej, a więc

²⁷ P. Górecki, S. Stachowiak, P. Wiliński, *Skarga na przewlekłość postępowania sądowego. Komentarz...*, s. 81–82.

²⁸ M. Michalska, *Skarga...*, s. 14.

²⁹ W Szydło, [w:] *Skarga...*, s. 227.

³⁰ Post. NSA z 26.03.2008 r., I OPP 11/08, niepubl.

³¹ Post. SN z 15.07.2005 r., III SPP 121/05, OSNP 2006, nr 5–6, poz. 103.

³² Post. SN z 5.01.2007 r., III SPP 47/06, OSNP 2007, nr 23–24, poz. 364; wyr. SN z 3.09.2003 r., II CKN 425/01, niepubl.

dokonywać oceny globalnej, czy też zasadne jest poddawanie ocenie tylko jednego konkretnego opóźnienia. W literaturze przedmiotu proponuje się traktowanie postępowania ze skargi na przewlekłość jako autonomicznego. Podnosi się przy tym zalety rozwiązania przewidującego globalną ocenę sytuacji, uwzględniającego skargi wnoszone w trakcie trwania danego postępowania (przygotowawczego czy sądowego) i załatwiane w trybie nadzoru, wskazując, że potem w jednym postępowaniu ze skargi na przewlekłość określano by wysokość sumy z art. 12 ust. 4 ustawy o skardze i ustalano, w jakim zakresie za przewlekłość postępowania odpowiada organ je prowadzący³³. Co do takiego stanowiska zgłaszane są jednak zastrzeżenia. Wskazuje się mianowicie, że administracyjny tryb rozpoznawania skarg na przewlekłość nie spełnia w ocenie ETPCz wymagania skuteczności z art. 13 Konwencji, a nadto podkreśla się, iż wówczas postępowanie odszkodowawcze odbywałoby się dopiero po zakończeniu postępowania w sprawie, co niweczyłoby możliwość wymuszenia przyspieszenia przewlekającego się postępowania³⁴.

Jeśli chodzi natomiast o drugą ze wspomnianych powyżej węzłowych kwestii praktycznych, czyli o ewentualne zaliczanie sumy uzyskanej z tytułu przewlekłości postępowania na poczet dochodzonego później zadośćuczynienia lub odszkodowania, wskazać należy, że jej także ustawodawca nie rozwiązał w treści przepisów ustawy o skardze, co rodzi daleko idące wątpliwości

³³ J. Przybylska, *Odpowiedzialność państwa...*, s. 85.

³⁴ J.J. Skoczylas, *Odpowiedzialność...*, s. 301.

w doktrynie. Z dotyczącego tej kwestii art. 15 ustawy o skardze wynika jedynie, że strona, której skargę uwzględniono, może w odrębnym postępowaniu dochodzić naprawienia szkody wynikłej ze stwierdzonej przewlekłości od Skarbu Państwa albo solidarnie od Skarbu Państwa i komornika, a postanowienie uwzględniające skargę wiąże sąd w postępowaniu cywilnym o odszkodowanie lub zadośćuczynienie co do stwierdzenia przewlekłości postępowania. Na tym tle zgłoszono kilka koncepcji. Jedni autorzy wskazują na zasadność zaliczania sumy przyznanej przez sąd w postępowaniu ze skargi na przewlekłość na poczet zadośćuczynienia przyznawanego przez sąd w odrębnym postępowaniu, wytoczonym następnie przez skarżącego³⁵. Argumentują to tym, że suma ta obejmuje straty moralne i dolegliwości wiążące się z przewlekłym postępowaniem³⁶. Inni z kolei przewidują możliwość zaliczenia wspomnianej sumy bądź to na poczet zadośćuczynienia, bądź to odszkodowania³⁷. Występująca z takim stanowiskiem A. Góra-Błaszczkowska podnosi, że wysokość odszkodowania powinna być redukowana o sumę uzyskaną przez stronę w postępowaniu ze skargi, chyba że strona udowodni, iż

³⁵ P. Górecki, S. Stachowiak, P. Wiliński, *Skarga na przewlekłość postępowania sądowego. Komentarz...*, s. 81; *eadem*, *Skarga na przewlekłość postępowania sądowego*, [w:] *Problemy...*, s. 431.

³⁶ P. Górecki, S. Stachowiak, P. Wiliński, *Skarga na przewlekłość postępowania sądowego. Komentarz...*, s. 81.

³⁷ A. Góra-Błaszczkowska, *Skarga...*, s. 538; A. Laskowska, *Przyznanie...*, s. 32–33; zob. też M. Baduchowska, *Ochrona prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu sądowo-administracyjnym w rozsądnym terminie*, „Doradca Podatkowy” 2005, nr 6.

pomimo zasądzenia wspomnianej sumy poniosła szkodę w wysokości dochodzonej w procesie odszkodowawczym. Podobnie dopuszcza ona pomniejszenie należnego zadośćuczynienia o sumę przyznaną w postępowaniu ze skargi, twierdząc, że krzywda strony ulega pomniejszeniu przynajmniej od daty uprawomocnienia się orzeczenia zasądzającego wspomnianą sumę pieniężną³⁸. Podobny pogląd wyraża I. Wrońska. Argumentacja zastosowana przez tę autorkę budzi jednak istotne zastrzeżenia. Wskazuje ona bowiem, iż: „W art. 15 ust. 2 przesądzono, że sąd odszkodowawczy bierze pod uwagę zasądzoną już na rzecz strony na podstawie art. 12 ust. 4 finansową rekompensatę za przewlekłość postępowania”³⁹. Z twierdzeniem tym nie sposób się zgodzić, bowiem art. 15 ust. 2 ustawy o skardze przewiduje związanie sądu w postępowaniu cywilnym o odszkodowanie lub zadośćuczynienie postanowieniem uwzględniającym skargę na przewlekłość jedynie w zakresie stwierdzenia przewlekłości. Wszystkie natomiast pozostałe okoliczności, takie jak rozmiar szkody bądź krzywdy oraz związek przyczynowy pomiędzy przewlekłością postępowania a powstaniem któregoś z tych uszczerbków sąd ten ocenia samodzielnie. Z brzmienia art. 15 ust. 2 ustawy o skardze nie można zatem wywodzić wniosku o obowiązek tego sądu w przedmiocie uwzględnienia sumy przyznanej stronie z tytułu przewlekłości postępowania przy ustalaniu kwoty należnej z tytułu odszkodowania bądź zadośćuczynienia.

³⁸ A. Góra-Błaszczkowska, *Skarga...*, s. 538.

³⁹ I. Wrońska, *Przewlekłość...*, s. 11.

Część autorów opowiada się z kolei za zasadnością zaliczania przez sąd sumy zasądzonej na rzecz strony na podstawie art. 12 ust. 4 ustawy o skardze na poczet odszkodowania przyznawanego stronie w ramach odrębnego postępowania⁴⁰. Stojący na takim stanowisku J. Kremis argumentuje, że w pierwotnej wersji projektu ustawy przewidywano wprost takie rozwiązanie⁴¹. Ze stanowiskiem tym można polemizować, skoro bowiem w toku prac nad ustawą usunięto ten przepis, to mniemać raczej należy, że rozwiązanie to uznano za niewłaściwe i je odrzucono.

W opozycji do zaprezentowanych powyżej stanowisk zgłaszany jest pogląd, w myśl którego sąd, ustalając wysokość odszkodowania lub zadośćuczynienia dochodzonego przez stronę w toku odrębnego procesu, nie powinien brać pod uwagę sumy pieniężnej przyznanej jej uprzednio ze względu na przewlekłość postępowania⁴². Uzasadnia się to przede wszystkim brakiem naku ustawowego w tym zakresie, a także tym, że skarżący, dochodząc sumy pieniężnej z tytułu przewlekłości, nie jest przez ustawodawcę zobligowany do wykazywania przesłanek odpowiedzialności Skarbu Państwa, w tym szkody⁴³. Pogląd ten wydaje się być słuszny,

⁴⁰ J. Kremis, [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz...*, s. 695; P. Dzienis, *Odpowiedzialność...*, s. 277.

⁴¹ J. Kremis, [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz...*, s. 695.

⁴² A. Pietryka, [w:] P. Kładoczny, A. Pietryka, M. Bernatt, B. Grabowska, *Skarga na przewlekłość...*, s. 137; J.J. Skoczyła, *Odpowiedzialność...*, s. 299; E. Bagińska, *Odpowiedzialność...*, s. 373–374; *eadem*, [w:] *System...*, s. 357; G. Bieniek, [w:] *Komentarz...*, s. 287.

⁴³ A. Pietryka, [w:] P. Kładoczny, A. Pietryka, M. Bernatt, B. Grabowska, *Skarga na przewlekłość...*, s. 137.

zwłaszcza w świetle poczynionych powyżej spostrzeżeń odnośnie do charakteru prawnego omawianej sumy.

Na tym tle zauważyć należy, że w odniesieniu do relacji sumy przyznanej z tytułu przewlekłości postępowania do kwoty dochodzonej następnie w odrębnym postępowaniu zgłasza się w doktrynie koncepcję zastosowania zasady *compensatio lucri cum damno*⁴⁴. Rozwiązanie takie jest jednak podawane w wątpliwość. Podnosi się bowiem, że pozostawałoby ono w sprzeczności z orzecznictwem SN negującym słuszność zaliczania świadczeń uzyskanych z tytułów publicznoprawnych na poczet roszczeń odszkodowawczych z tytułu czynu niedozwolonego⁴⁵. Wskazuje się także, że w omawianym przypadku brak jest tożsamości funkcji i celu świadczeń, co jest niezbędne do zastosowania powołanej zasady, gdyż suma pieniężna z art. 12 ust. 4 ustawy o skardze ma pełnić przede wszystkim funkcję prewencyjną (za czym przemawia precyzyjne wskazanie jednostki organizacyjnej – względnie komornika – z której budżetu świadczenie to ma być wypłacone), natomiast zadośćuczynienie dochodzone w odrębnym procesie – głównie funkcję kompensacyjną⁴⁶.

⁴⁴ Z. Banaszczyk, [w:] *Kodeks cywilny...*, s. 1286-1287; *idem*, [w:] *System...*, s. 841-842; *idem*, *Odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną niewydaniem orzeczenia sądowego we właściwym czasie (art. 417¹ § 3 k.c.)*, „Palestra” 2006, nr 9-10, s. 16.

⁴⁵ E. Bagińska, [w:] *System...*, s. 357-358 z powołaniem się na uchw. SN z 15.01.2009 r., III CZP 140/08, OSN 10/09, poz. 132.

⁴⁶ E. Bagińska, [w:] *System...*, s. 357-358.

Na gruncie praktyki stosowania omawianego unormowania zwraca uwagę to, że wysokość sum pieniężnych zasądzanych na podstawie art. 12 ust. 4 ustawy o skardze jest niewielka. Przed nowelizacją ustawy z 2009 r. zdarzało się, że była ona, jak już wspomniano powyżej, symboliczna⁴⁷. Obecnie, wobec ustanowienia minimalnego progu kwotowego na poziomie 2000 zł będą one wyższe. Niewątpliwie jednak sumy przyznawane przez polskie sądy pozostają z reguły w rażącej dysproporcji do tych uzyskiwanych przez strony przed ETPCz, gdzie są one znacząco wyższe⁴⁸. W związku z tym, celem ograniczenia liczby wystąpień obywateli polskich do ETPCz w zamiarze uzyskania odpowiedniej rekompensaty finansowej, w literaturze przedmiotu postuluje się, aby wysokość omawianej sumy została pozostawiona w gestii

⁴⁷ Szczegółowe dane dotyczące wysokości przyznawanych sum i ich porównania z orzecznictwem ETPCz w tym zakresie dokonuje: E. Holewińska-Łapińska, *Postępowanie ze skargi na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy cywilnej w postępowaniu rozpoznawczym przed sądami rejonowymi i okręgowymi bez nieuzasadnionej zwłoki, zakończone orzeczeniem merytorycznym*, [w:] *Prawo w działaniu*, t. 2, *Przewlekłość postępowania sądowego*, red. E. Holewińska-Łapińska, A. Siemaszko, Warszawa 2007, s. 163, 167–169, 174, 194 i 199; *eadem*, *Praktyka zasądzania „odpowiedniej sumy pieniężnej” w przypadku stwierdzenia przewlekłości postępowania*, [w:] *Prawo w działaniu*, t. 6, *Sprawy cywilne*, red. E. Holewińska-Łapińska, Warszawa 2008.

⁴⁸ Np. w wyr. z 18.05.2004 r. w spr. skargi 51599/99 Rychliccy p-ko Polsce – 8 tys. euro; w wyr. z 27.04.2004 r. w spr. skargi 38564/97 Janik p-ko Polsce – 8 tys. euro; w wyr. z 27.04.2004 r. w spr. skargi 38811/97 Góra p-ko Polsce – 7 tys. euro; w wyr. z 5.10.2004 r. w spr. skargi 64764/01 Sikora p-ko Polsce – 6 tys. euro. Por. uwagi na ten temat: K. Gonera, *Przewlekłość...*, s. 37.

sądu, ewentualnie by w ustawie ustalono ją na pułapie ok. 40–50 tys. zł⁴⁹. Do poglądu tego należy się przychylić, z tym zastrzeżeniem, że nadal powinien zostać utrzymany ustawowo określony minimalny próg wysokości tej sumy, aby zapobiec przyznawaniu stronom skrajnie niskich, symbolicznych jedynie kwot.

W zakresie kwestii praktycznych należy od razu też wskazać, że według dominującego w literaturze poglądu omawiana suma powinna być zasądzana bez odsetek⁵⁰. Takie stanowisko zajęą również SN, stwierdzając, że suma ta ma częściowo charakter publicznoprawny i nie jest należnością cywilnoprawną w ścisłym tego słowa znaczeniu, co zdaniem SN wyklucza zastosowanie do niej art. 481 k.c. Skoro zatem art. 359 § 1 k.c. przewiduje, że odsetki od sumy pieniężnej należą się tylko wtedy, gdy wynika to z czynności prawnej albo z ustawy, z orzeczenia sądu lub z decyzji innego właściwego organu, a przepisy ustawy o skardze nie zakładają przyznania wskazanej sumy pieniężnej z odsetkami, to

⁴⁹ M. Sykulska, *Prawo...*, s. 409. Za usuwaniem ujemnych konsekwencji przypadków rażącej przewlekłości postępowania w ramach instrumentów wewnątrzpaństwowych, a nie na forum ETPCz, opowiada się także T. Misiuk-Jodłowska, *Odpowiedzialność Skarbu Państwa za szkody powstałe w związku z przewlekłością sądowego postępowania cywilnego*, [w:] *Wokół problematyki cywilnoprosesowej. Studium teoretycznoprawne. Księga pamiątkowa dla uczczenia pracy naukowej Profesora Kazimierza Korzana*, red. A. Nowak, Katowice 2001, s. 211–213.

⁵⁰ E. Bagińska, [w:] *System...*, s. 356; P. Górecki, S. Stachowiak, P. Wiliński, *Skarga na przewlekłość postępowania sądowego. Komentarz...*, s. 82 (ci ostatni autorzy wskazują, że „co najwyżej skarżący mógłby się domagać od Skarbu Państwa odsetek ustawowych od zasądzonej kwoty pieniężnej w razie jej niewypłacenia w terminie (art. 481 k.c.)”).

w ocenie SN przyjąć trzeba, że odsetki się tu nie należą⁵¹. Pogląd taki jest poddawany krytyce w literaturze przedmiotu, gdzie podnosi się, że będzie tu jednak znajdować zastosowanie art. 481 k.c. Twierdzi się bowiem, że suma z art. 12 ust. 4 ustawy o skardze ma charakter kompensacyjny, będąc szczególną formą zadośćuczynienia, a zatem należy zakwalifikować ją jako należność cywilnoprawną, a co za tym idzie objętą art. 481 k.c.⁵²

Należy mieć na uwadze, że w przypadku wystąpienia przewlekłości postępowania strona jest uprawniona nie tylko do żądania sumy pieniężnej określonej w art. 12 ust. 4 ustawy o skardze, lecz może także w odrębnym postępowaniu dochodzić naprawienia szkody wynikłej ze stwierdzonej przewlekłości od Skarbu Państwa albo solidarnie od Skarbu Państwa i komornika (art. 15 ustawy). W grę wchodzi wówczas regulacja art. 417¹ § 3 k.c., a rolę prejudykatu pełni postanowienie sądu uwzględniające skargę i stwierdzające przewlekłość. Możliwości występowania z roszczeniami nie jest także pozbawiona strona, która nie wniosła skargi na przewlekłość postępowania. Ona również może dochodzić naprawienia szkody wynikłej z przewlekłości po prawomocnym zakończeniu postępowania co do istoty sprawy. Ustawodawca jako postawę dochodzenia roszczeń wskazuje w takim przypadku art. 417 k.c. (art. 16 ustawy o skardze). Wystąpienie ze stosownym powództwem jest tu możliwe niezależnie od przyczyny, dla której strona nie wystąpiła ze skargą na

⁵¹ Post. SN z 6.01.2006 r., III SPP 154/05, OSNP 2006, nr 21–22, poz. 342.

⁵² W. Szydło, [w:] *Skarga...*, s. 230.

przewlekłość w toku postępowania, a więc także wtedy, gdy było to spowodowane jej niewiedzą, brakiem należytej dbałości o własne interesy czy zaniedbaniem⁵³.

⁵³ W. Szydło, [w:] *Skarga...*, s. 251; B. Grabowska, [w:] P. Kładoczný, A. Pietryka, M. Bernatt, B. Grabowska, *Skarga na przewlekłość postępowania. Komentarz do ustawy o skardze na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu przygotowawczym prowadzonym lub nadzorowanym przez prokuratora i postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki*, Warszawa 2010, s. 159; P. Górecki, S. Stachowiak, P. Wiliński, *Skarga na przewlekłość postępowania sądowego. Komentarz...*, s. 91; M. Zbrojewska, *Skarga...*, s. 30.

